

tím, že se jedná o Češku žijící v Americe: „Jsem velice vděčná za vaši starost. Město jest skutečně plno zloději a žebráků, ale nestalo se mě nic nešťastného. Měla jsem v pensionu dobrou společnost a měli jsme krásné počasí; tak jsem se dobře bavila. Zítřka v osm hodin ráno jedu do Genoi, a pak přes Milan a Lucerne do Paříži – Rivierů vynechám až napodruhé. [...] Budu vám psát několikrát než se vydam na moře – aby jste neměla o mě starost.“

Autorky dopisů nejen obdivovaly cizí kraje, ale dokázaly také vidět nedostatky, jako např. Josefa Malochová, která 17.3.1890 napsala z Petrohradu:⁷ „[...] často hovoříme se známými, jak velice by zde bylo zapotřebí osoby jako pan Náprstek! Zajisté by se mu zdejší vzdělávací poměry zcela nic nelíbili. Zde se nehledí k tomu, aby děti chodili do škol, učili se psát a číst, zde jsou školy ohromně drahé, tak že jen bohatým je dopřáno naučiti se zcela obyčejným předmětům, chudé dívky na ty nedbá zde nikdo, rostou jako stromy v lese, jsou chudí tak at' zůstanou chudými, kdo se bude o ně starat! Tak se zde smýšlí a vzdělání má být prý jen u boháčů, víc nežli polovina obyvatelstva zde neznamená zhoľa nic, a to se zde trpí! Jaký to rozdíl proti naší vlasti.“

Kritikou nešetřila ani Jindřiška Jarníková, když psala 11.3.1884 paní Náprstkové z Paříže:⁸ „[...] ale první dojem neodpovídal tomu, čeho jsem očekávala. Ano pravda, že hned při prvním kroku cítím se býti v městě světovém, jest to město krásné, všude lesk, nádhera, živo všude, hřmot a křik nás omamuje, ale nebyla jsem Paříží okouzlena. Až ji jednou opustím, doufám, že brzy nezatoužím po ní. Jest tu vše skvělé, ale jen na povrch; přihlédneme-li blíže vidíme nicotu toho všeho. Tak krámy venku plno zboží, samá zrcadla, vstoupí-li dovnitř, také zrcadla, tj. pravda, ale tato mají za účel činiti místnost větší, zmnohonásobit prostor i zboží, ač jen zdánlivě, Pařížanu to postačí, docílí-li efekt.

Domy zvenčí veliké, okna velká, myslíš, že dle toho i pokoj vysoký, velký musí býti; chyba lávky, výška okna jest výškou celého pokoje, v oněch skvělých domech jsou schody jako do holubníka, pokoje a byty títné. Vstupme do bytu: Salon samé zrcadlo, samý koberec, na krbu pěkné hodiny, svícny, množství malicherností a květín, at' umělých at' čerstvých na malých stolcích vůkol, pohovka, feauteily, nic nechybí, dvojité až troje záclony; a mimo salon! Jeden dva pokojíky s nábytkem nejnutnějším a títným, s kterým my prostí pozemšťané bychom se neuspokojili. To neškodí, když třeba 3 spí na jedné arcit' široké posteli, druhá když vedle slouží buď za pohovku,

buď za skříň, jen když salon jest slušný. Ohlédněme se po lidech, i tu jeví se snaha oslniti; co tu barev na jednom obličejí, co tu voňavky a malicherných okras v jednom obleku. Podíváme se na jídelní lístek, co tu jmen a rozličných pokrmů za malý peníz, ale všeho není velká porce a množství docílí se tím, že každé jídlo pro sebe se uvádí na stůl. [...] U nás bychom dali nějakou tu maličkost k masu, tady to tvoří zvláštní pokrm, hors d'oeuvre, zelenina, salát, brambory, to vše u nás dáme k pečení; tím opět tady získá se na počet jídel, že proto toho k nasycení není více [...]. A ta proslulá uhlazenost způsobů, ano ustavičně: madam, mounsieur, merci, ale to nevadí aby na příklad v divadle, když chtějí v meziaktí vyjít ven, což činí pokaždé, když opona spadne, skákali přes lavice, strkali do sebe a rušili jeden druhého třeba mezi hrou.“

Naproti tomu Marie Bartošová byla 19. 12. 1876 Londýnem nadšena:⁹ „Tolik jest zde znamenitostí, že ani nevím co jmenovat nejznamenitějším. Alexandra palác jest velmi znamenitý, ale Crystalový jest mnohem znamenitější. Jsou tam viděti překrásné malby všech druhů, výtečné řezbářské a sochařské práce. [...] Byla jsem též v Bathalgreen muzeum, kde byly vystaveny všechny dary co obdržel korunní princ v Indii. Nikdy neviděla jsem tolik stříbra, zlata a drahokamů. [...] Pak velmi jsem obdivovala výstavu Madame Tussaud. Jsou tam všechny znamenité osobnosti z napodobení z vosku, ale tak, že vypadají jaké živé; i oděny jsou těmi samými obleky, které nosívali nebo nosí. To jsem spomínala, kdyby tam byly také naši znamenití mužové, avšak bohu žel jsou tam jen francouzští, vláští, američtí a nejvíce angličtí, pak všichni vladaři i s rodinami.“

Daleko exotičtěji popisuje své denní radosti i strasti Emma z Lány, manželka misionáře v Marangu, západní Africe, a to dne 31. 10. 1906:¹⁰ „Rozšiřuji zde slávu naší české kuchyně a dokazuji našim německým paničkám zde a Angličanům že i my máme věci, které se vyrovnají jejich „Küchen a Puddings“. Dosáhla jsem toho uznání v plné míře a mluvilo se o cukrovinách a moučnicích i na druhých stanicích, že prý u nás bylo vše až moc dobré. To však u nás se naučí každá dobře vychovaná dcerka doma a naučí se ze skrovných příprav a za málo peněz předložit něco vkusného a dobrého. [...] Nemyslete však, Velectěná paní, že zde oplýváme v radostech a štěstí. Já mívám často s mým černým služebnictvem mnoho zlosti. Černoši jsou líní a pohodlní a nejsem-li celý den jim v patách, nestalo by se nic kloudného

⁷ KNpM, ArVN 41/76.

⁸ KNpM, ArVN 39/213.

⁹ KNpM, ArVN 47/138.

¹⁰ KNpM, ArVN 41/15.